

Litteratur

BO EKEGREN:

Debatt från höger

Det politiska klimatet under 70-talets första år skiljer sig i många avseenden från 60-talet. Den nya vänstern, den marxistiska renässansen, kom att dominera den politiska och kulturella debatten under 60-talets senare hälft. Denna dominans gav inte utdelning i form av väljarstöd och riksdagsmandat utan mest i form av »studentrevolt» och uppkomsten av nya organisationer på vänsterkanten.

Idag tycks den röda vågen ha ebbat ut, åtminstone finns det andra vågor som märks mer. »Den gröna vågen» med dess underliga blandning av konservatism, populism och centerism är mer aktuell än den marxistiska vänstern. I den alltid lättroliga ungdomsopinionen är det centern som med löften om gröna skogar istället för guld är den vinnande. Rent allmänt kan dessutom konstateras klara moderata framgångar, medan folkpartiet även här spelar den tynandes roll.

Ett speciellt område där klimatförändringen bort från vänsterdominansen märks är bokutgivningen. Under 1960-talet vällde den nymarxistiska bokfloden fram. De enda motgift som sattes in var i stort bara Tham-Tarschys: »Den nygamla vänstern» och Herbert Tingstens årliga pärlor. »Den nygamla vänstern» är fortfarande läsvärd som en intelligent, och dessutom rolig, dissektion av de politiska mumierna Karl Marx och Herbert Marcuse.

Under 1972 och 1973 duggade det tomt tätt med icke-socialistisk politisk litteratur. Redan 1971 kom Ryn-Häggmans »Nykonservatism i USA», en bok som dock ganska snabbt hamnade i glömska. Under hösten 1972 kom sedan Christopher Jolins »Vänstervridningen i Sverige», som tomt blev en försäljningsframgång. Det är möjligt att den boken var något av en »propp», som släppte loss fördämningar som fanns i form av tvivel om att en icke-vänstervriden debattbok överhuvud taget var säljbar. Att uttala sig om huruvida den dessutom fungerade som en »propp» ifråga om självkritik och kvalitet vore dels att

lägga sig i en debatt som redan förts i denna tidskrifts spalter, dels att gå utanför ämnet för denna artikel som gäller under 1973 utkommen litteratur.

Debattböcker 1973

Den utgivning av politiska debattböcker med icke-socialistiskt förtecken som skett under det senaste året har varit av den omfattningen, att man från socialdemokratiskt håll talat om organiserade »högerkrafter». Att man skyndat sig att sätta konspirationsstämpel på alla böcker som inte hyllar socialdemokratin eller behagar angripa den från vänster är inget att förvåna sig över. Det är en naturlig följd av den ofelbarhetsdogm man utfärdat över sig själva och sitt eget styre. Det är lika fel att tala om enhetlighet i fråga om »högerlitteratur» som i fråga om »vänsterlitteratur». Det är omöjligt att sätta likhetstecken mellan Göran Therborns exegetik och Jan Myrdals predikningar, och det är klara skillnader mellan Tage Erlanders harklingar i samhällsdebatten och Marit Paulsens skrik. Dessutom är oenhetligheten med nödvändighet större bland icke-socialister än bland socialister. Marx och Marcuse är mer krävande och noggranna lärofäder än Burke, Mill och Bohman.

Det är därför svårt att hitta någon gemensam nämnare bland de skrifter av icke-socialistisk kulör, som utkommit, annat än att den ekonomiska politiken och bostadspolitiken tycks vara de områden som intresserar (och irriterar) författarna mest, vilket ju är lätt att förstå. Men det finns stor variation både i stil och budskap. Det finns många avsnitt, t ex i Bo Björkmans bok, där en, vad man hoppas, »gångse» moderat själ ryser och känner mer sympati med måltavlorna för angreppen än med författaren.

Ett svenskt under

Som något av en portalbok för de under 1973 utkomna icke-socialistiska debattböckerna framstår »Ett svenskt under» av Anners — Arfwedson — Hagbarth — Lignell — Norling.

De fem författarna tar i olika kapitel upp ämnen, som spelar en framträdande roll i den partipolitiska debatten, men ger dem en både djupare och mer allsidig behandling. Erik Anners anger i inledningskapitlet anslaget för boken:

»Vi har gjort storartade insatser, tror vi, på sjukvårdens, åldrvårdens, kriminalpolitikens och miljöpolitikens områden. Men i stor utsträckning har bristerna skylts över med pappersreformer. Antingen har man, som inom miljö- och kriminalpolitiken, inte velat ta på sig de nödvändiga kostnaderna, eller också har inte, trots all god vilja, de ekonomiska resurserna räckt till för att fullfölja reformplanerna.»

Faktorena bakom den självförvållade stagnationen i svensk ekonomi belyses av Anita Lignell, medan Danne Norling skisserar hur stagnationen kan brytas genom en annan ekonomisk politik än den socialdemokratiska. Vad Norling kallar "Det fria alternativet" är i stort vad den borgerliga oppositionen förgäves krävt under de senaste åren. Norling behandlar förutom den ekonomiska politiken också de fördelar och möjligheter som marknadsekonomin som ekonomiskt system erbjuder i jämförelse med det socialistiska.

Anders Arfwedson tar under rubriken "Det fattiga välfärdssamhället" upp jämlikhetspolitiken till kritisk granskning och som en av förklaringarna till stagnationen. Jämlikhet kan fungera som drivfjäder för politiskt handlande i ett läge av stora klasskillnader men den kan aldrig fungera som drivfjäder för ekonomiskt handlande, konstaterar han, och menar att detta är förklaringen till att Sverige hamnat på efterkälken i ekonomiskt avseende jämfört med andra länder i Västeuropa. Han konstaterar också att det svenska välfärdssamhället kan kallas fattigt i flera avseenden. Ett fattigdomsbevis är att skatte- och bidragssystemets utformning gör att allt färre kan klara sig på sin inkomst: "Att så många unga människor helt i onödan, på grund av politiska doktriner, ännu år 1973 tvingas leva i en förnedrande

känsla av fattigdom, är något av det mest upprörande i det fattiga välfärdssamhället."

Kritiken av detta utmärkande drag för den socialdemokratiska politiken, dess både gentemot enskilda (skatte- och bidragssamhället) och gentemot företag (avgifts- och AMS-samhället) »beroendeframkallande" politik är ett tema som återkommer i nästan alla borgerliga debattböcker, men mest elegant utformas den otvivelaktligen av Arfwedson. Arfwedson tar också upp skallet mot näringslivet, ett ämne som sedan utförligare i boken behandlas av Rune Hagbarth, och konstaterar att företagaren oavsett vad han gör får tjäna som måltavla för jämlikhetspolitikernas attacker: "i samma mån företagaren fyller den roll han är satt att spela i det *ekonomiska* livet, utsätter han sig för ohämmad kritik i det *politiska* livet."

Företagens uppgift, och måttstocken på att de lyckas, är att vara lönsamma. Är de inte lönsamma och framgångsrika, kritiserar de för det, om de å andra sidan är lönsamma och framgångsrika kritiserar de för det. Skall privata företag falla socialister i smaken måste de vara skapelser à la Kraka, varken lönsamma eller olönsamma. Att de mot den bakgrunden utsätts för ständig kritik är inte så konstigt.

Boken "Ett svenskt under" har fått oförtjänt litet uppmärksamhet med tanke på att den, på ett nyanserat sätt, behandlar de aktuella politiska debattfrågorna. Både som idéskrift och inlägg i sysselsättningsdebatten förtjänar den att läsas.

Socialistiskt näringsliv

För den som önskar ytterligare kött på benen när det gäller verkningarna av socialdemokraternas ekonomiska politik finns dels Hans Plogwalls skrift "Socialisering?" med under rubrik "Näringspolitik (s) — Propaganda, debatt och realitet", dels Forum för Samhällsdebatts skrift "Näringspolitik och nyföretagande" skriven av Östen Bohlin.

Hans Plogwall har genom att leta upp och

sammanställa vad socialdemokraterna sagt i olika sammanhang angående socialiseringar, allmänt men speciellt vad gäller AP-fonderna och marken, åstadkommit en argument-samling mot socialdemokraterna byggd på deras egna ord. Den som tagit del av Plogwalls skrift tvekar inte om socialdemokraternas avsikter, såvida inte socialdemokrater är så funtade att de ljuger i program, utredningar och i uttalanden mellan valen för att sedan gripas av sanningsälskan varje valår.

Gunnar Strängs vädjande: "Varför skall vi ge dem detta argument?" när den socialdemokratiska partikongressen 1972 ville uttala sig för banksocialisering gick hem hos ombuden. Men kanske gick orden hem därför att man hade Olof Palmes ord: "Vid nästa kongress kommer vi att ta ställning till kapitalmarknads- och kreditmarknadsfrågorna över huvud taget" ringande i öronen? Hans Plogwall har vidare studerat SSU:s handlingsprogram från 1972, även det en källa för undanröjande av tvivel. SSU-arna vågar nämligen skrika högt vad Gunnar Sträng ej vågar viska. Där räcker det inte med banksocialisering utan där krävs att "blandekonomin successivt ersätts av en socialistisk ekonomi".

Som en liten parentes kan nämnas att Plogwall uppdagat att statsrådet Lidbom ej kan stava till lukrativ (utan stavar det "luckrativ"). Däremot har Lidbom naturligtvis under alla dessa år som agitator för socialdemokratisk markpolitik fått vana vid ord som samhälle, planering, exploitörer och markspekulanter.

Östen Bohlins "Näringspolitik och nyföretagande" innehåller dels intressant statistik och andra fakta gällande företagsamhetens utveckling under senare år. Han konstaterar, som så många andra, en klar försämring under 60-talets senare hälft. Det är ett förhållande som blåser bort den socialdemokratiska bortförklaring till de allra senaste årens stagnation och sysselsättningsproblem som går ut på att skylla på utlandskonjunkturen. En internationell recession 1971—72, och dessutom en mått-

lig sådan, kan knappast ha retroaktiv verkan i Sverige från 1965. Boken ägnas huvudsakligen åt de mindre och medelstora företagens problem och vilka åtgärder som kan vidtagas för att förbättra deras situation. Det är uppenbart, att socialdemokratisk näringspolitik bortser både från den stora del av företagsamheten som utgöres av små och medelstora företag och från den del av strukturomvandlingen som utgöres av nyföretagande. Den socialdemokratiska näringspolitiken är en Kulneff som inte älskar, utan bara slår ihjäl, och detta av dunkla ideologiska skäl. (Skall det överhuvud taget älskas, skall det ske under vederbörligt överinsende av AMS eller annan myndighet. Fri kärlek mellan företag och kunder var strängeligen förbjuden).

Den offentliga sektorn

Två böcker som kommit att tilldraga sig stor uppmärksamhet är Millqvist-Åsbrink: "Den ofantliga sektorn" och Bo Björkman: "Sverige och sossarna". Dessa båda böcker har det gemensamt, att de ger en mycket nedslående bild av dagens Sverige (socialdemokrater har även här använt klyschan svartmålning). Deras böcker är inte bara polemiska gentemot det socialdemokratiska styret utan mot utvecklingslinjer som även de borgerliga partierna, dock under visst motstånd, i stort står bakom. Både Millqvist-Åsbrink och Björkman har fått tjäna som avskräckande exempel i socialdemokratisk propaganda, vilket ju i sig kan vara en tankeställare. Det är dock uppenbart att denna deras otacksamma roll bara delvis är berättigad. Socialdemokraterna är i sin propaganda mästare i vad som kan kallas "det lösryckta citatets och förvanskningens teknik", en konst som kom till särdeles stor användning i "ödesvalet" 1973.

Som debattörer på högerkanten fyller Millqvist-Åsbrink och Björkman rollen som "spårhundar" i samhällsdebatten. De pekar på väsentliga problem som ofta, kanske av bekvämlighet, glöms bort i de mer välregisserade turer, som de politiska partierna utför i riks-

dag och talarstolar. Som spårhundar spelar de den roll politiska skribenter skall spela, och som spelades av den nya vänstern på 60-talet när man pekade på globala och nationella klyftor och på missförhållanden som glömts bort. Samtidigt är det ju ingenting som säger att spårhunden är bäst skickad att avgöra vad som skall hända med viltbrådet när det väl är identifierat. I många avseenden känner man sig också lika främmande för deras recept som för den nya vänsterns, även om man inser problemen.

Rolf Millqvist och Sven H Åsbrink uppehåller sig, som framgår av boks titeln, vid den offentliga sektorns expansion. De konstaterar att den offentliga sektorn sedan 1950 hunnit med att mer än fördubblas som andel av nationalinkomsten och denna expansion har gått allt snabbare. Den sista fördubblingen av utgifterna tog 8 år, den dessförinnan 11 år och den före den 13 år. Nu har visserligen domedagsprofeternas härjanden med trendextrapolering i miljövarsdebatten lärt oss att ta denna konst med en nypa salt, men de beräkningar Millqvist-Åsbrink presenterar är obestridliga fakta som ju förvisso uppmärksammas åtminstone av moderata samlingspartiet. Det är inte svårt att hålla med om deras kritik av det förödande skattesystemet, det är t o m så lätt att det finns anledning tro att en reform på det området skulle vara fullt tillräcklig för att stimulera ekonomin så mycket, att man kan avvara de rena amputationer på samhällskroppen som författarna föreslår som botemedel. Bostadstillägg, förskolor, AMS, vuxenutbildning och abortoperationer är inga omotiverade statsutgifter, även om en del av dem genereras av den förda politiken. Likaledes kan en viss progressivitet i skattesystemet och en höjprislinje inom jordbruket motiveras av andra skäl än statsfinansiella.

På samma sätt som det som tas upp i "Den ofantliga sektorn," till skillnad från i vänsterns publikationer, är aktuella och vardagliga problem, på samma sätt är det med Bo Björkmans bok "Sverige och sossarna". Denna bok

har dock mer av äkta raseri än Millqvist-Åsbrink. Björkman sopar rent med det mesta i det svenska samhället och tar t o m självmordsstatistiken och den stigande statsskulden till hjälp. När det gäller näringspolitiken, den ekonomiska politiken och forskningspolitiken (i den mån den finns), liksom när det gäller trafikpolitiken (i den mån den någonsin har funnits) är det inte svårt att hålla med, dock med reservation för nyanserna. Avsnittet om trafikpolitiken, som är Björkmans speciella gebit, är en övertygande vidräkning med den förda politiken, medan andra avsnitt bara övertygar om att författaren är upprörd.

Både Millqvist-Åsbrink och Björkman förklarar att de står fria från de befintliga partierna. Den ofantliga sektorns bekämpare ställer sig helt vid sidan om de program som de nuvarande riksdagspartierna står för. Bo Björkman låter dock förstå att centerpartiet har "det mest konstruktiva programmet" för framtiden, ett uttalande som torde framkalla slag-anfall hos de yngre centerpartister som klätt Marx i grönt.

Flera debattböcker tar upp bostadspolitiken till granskning. På bostadsområdet kan man ju verkligen konstatera att de socialdemokratiska visionerna kraschlandat i verkligheten. Sven Rydenfelt ger i "Vår paradoxala bostadspolitik" en skrämmande bild av 30 års oavbrutet illusionsmakeri och pläderar för en fri bostadsmarknad. Ett längre perspektiv anläggs också i Forum för Samhällsdebatts andra småskrift under 1973: "Perspektiv på Bostadspolitik". Kraven på konkurrens och hänsynstagande till bostadskonsumenterna förs fram i båda böckerna, och kritiken är hård mot politiker som inte ser husen för alla regleringar och inte ser de vanliga människorna för att de är inbegripna i en ständig strid med dogmer och inbillade markspekulanter.

En, på grund av den reportagemässiga uppläggningsen, annorlunda och mycket lättläst bok, som också behandlar bostadspolitiken, är Hans Brattbergs "Olägenheter till tusen", som främst tar upp de många outhyrda lägen-

heterna. Kravet på konkurrens och kritiken mot de sk allmännyttiga företagen kompletteras här med kritik av hyresgäströrelsen, som "fungerat som den förda politikens ledare och främste supportert". Brattberg efterlyser därför ett större engagemang från de politiska partiernas sida när det gäller bostadspolitiken.

Offentliga utredningar och annat

Avslutningsvis kan nämnas två politiska debattböcker som i ämnesval ligger något vid sidan om strömfåran. Studieförbundet Näringsliv och Samhälle har givit ut en bok "Statens Ostyriga Utredande", där Göran C-O Claesson granskar det svenska kommittéväsendet. Han konstaterar att idealbilden av kommittéväsendet stämmer föga med verkligheten. Både i rapportering, genomförande och i urval av personer till utredningarna finns det anledning till storstädning. Det svenska utredningsväsendet har svällt betydligt under åren, framför allt vad gäller kostnaderna. 1972 arbetade 293 statliga kommittéer med 3 546 medverkande och till en kostnad av över 75 miljoner. Claessons bok grundas på intervjuer och materialinsamling och avslutas med konkreta förslag till reformer av utredningsväsendet.

Till Claessons funderingar över SOU-väsendet kan läggas en annan och privat sådan rörande den prishöjning på offentliga utredningar och offentligt tryck som skett under senare år. På den tiden ingen ännu talade om "närddemokrati", "maktspridning", "medbor-

garinflytande" och "makten åt folket" var offentliga utredningar relativt billiga publikationer i enkelt utförande. Numera, sedan Allmänna Förlaget övertagit utgivningen, är SOU-publikationerna dyra och påkostade praktverk. Politikernas officiella beslutsunderlag, väsentliga publikationer i samhällsdebatten, har blivit flerfärgsdrömmar i femtiokronorsklassen, lika ouppnåeliga i prishänseende för gemene man som den järnväg han skall kalla sin egen.

En annan under 1973 utkommen debattbok som ej hade direkt anknytning till valdebatten var "Kontinent i obalans", en bok om Latinamerika skriven av ett antal liberaler. I den behandlas både generella utvecklingsproblem och specifikt latinamerikanska. Bl a är de amerikanska investeringarna ett givet ämne. Boken tar upp och rättar till många av de "sanningar" som sprids från vänsterhåll. En brist är att man inte förmått åstadkomma mer än knappt 100 sidor om ett ämne där vänstern skrivit tusentals.

Det är säkerligen just på det utrikespolitiska fältet som det största behovet finns av debattböcker med icke-socialistisk färg. Väsentliga områden där vänstern hittills fått husera ensam har, som framgått, mutats in av icke-socialistiska debattörer under det senaste året. Det är bara att hoppas att denna glädjande utveckling fortsätter. Vänsterns mångåriga bokflod och dagens socialdemokratiska samhälle borde i alla fall göra att uppslagen till ämnen är legio.